

ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА
МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Відділ фінансової політики
«Затверджую»
В.о. директора ДНДШМЕ
Неботов П.Г.
« 28 » 08 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

галузь знань	<u>05 «Соціальні та поведінкові науки»</u>
спеціальність	<u>07 «Управління і адміністрування»</u> <u>051 «Економіка»</u> <u>072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок</u>
освітньо-науковий рівень вид дисципліни	<u>доктор філософії</u> <u>обов'язкові</u>
Форма навчання	<u>денна</u>
Навчальний рік	<u>2024/2025</u>
Семестр	<u>1</u>
Кількість кредитів ECTS	<u>3</u>
Мова викладання, навчання та оцінювання	<u>українська</u>
Форма заключного контролю	<u>іспит</u>

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» _____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» _____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» _____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія науки» розроблена на основі освітньо-наукових програм 051- Економіка та 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» та навчальних планів. Підготовлено кандидатом педагогічних наук , доцентом Прудченко І.І.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Начальник відділу модернізації механізмів управління економікою

/Галасюк В.В./

(підпис)

(ПІБ)

Протокол № 2 від «27» 08 2024 р.

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТОВІ МОДУЛІ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни «Філософія науки» є формування у здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії (PhD) цілісного наукового світогляду на основі досягнень сучасної науки і техніки.

Завдання дисципліни полягає набутті здобувачами наукового ступеня «доктор філософії» (PhD) знань про своєрідність сучасної наукової картину світу, історичний характер та критерії наукового знання, особливості наукової аргументації та наукову культуру, аксіологічні та етичні орієнтири як окремого науковця так і всієї наукової спільноти на різних етапах історичного розвитку науки та суспільства.

Вивчення «Філософії науки» формує вміння окреслювати дослідницьке поле та методологію авторського наукового дослідження у відповідності до сучасної парадигми наукового знання та сприяє розвитку комунікативних навичок у здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» (PhD).

Вивчення «Філософії науки» забезпечує цілий ряд загальних, а в окремих випадках і спеціальних компетенцій. Зокрема, «Філософія науки» формує:

ЗК02. Здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу.

СК04. Здатність демонструвати комплексні знання філософсько-світоглядних засад, сучасного стану, тенденцій розвитку і наукових досягнень у сфері професійної освіти.

Вивчення «Філософії науки» забезпечує такі програмні результати навчання:

ПРН01. Демонструвати знання методологічних засад філософії освіти, основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем в галузі науково-дослідницької та професійної діяльності, володіння термінологією з напряму наукового дослідження.

Курс ґрунтується на знаннях, які аспіранти отримали під час вивчення таких дисциплін, як «Методологія і методи наукових досліджень», «Філософія», «Етика», «Філософія освіти», «Релігієзнавство».

Після вивчення дисципліни аспіранти повинні

Знати:

основний зміст тем усіх розділів програми;

визначення фундаментальних філософських категорій філософії науки, основні філософсько-методологічні програми та принципи;

зміст основних першоджерел та найбільш вживаної сучасної філософської літератури з проблем філософії науки;

про необхідність «людиновимірного» аспекту науки як соціального та когнітивного феномену.

Вміти:

синтезувати набуті знання з фахових та гуманітарних дисциплін у цілісне світосприйняття;

застосовувати набуті філософські знання в процесі аналізу наявного стану науки, проблем та перспектив її розвитку;

творчо використовувати загальнонаукову методологію у ході фахових наукових досліджень та практичній діяльності;

формувати, логічно досконало висловлювати і аргументовано захищати власну позицію щодо актуальних проблем сучасної науки.

Мати сформовані компетентності:

- формування особливої культури мислення;
- здатність до рефлексії;
- вироблення творчих підходів до розв'язання завдань;
- евристичний спосіб мислення;
- розуміння цінності теоретичної та експериментальної науки;
- новаторський підхід до вибору фундаментальних філософських методологічних принципів;
- розуміння універсальних малих і великих законів діалектики, законів природи;
- ефективний відбір методологічних класифікацій, науково-теоретичних та науково-практичних методів;
- підбір спеціальної методології;
- розуміння структури наукової роботи.

Змістові модулі:

Змістовий модуль 1. Філософські основи науки

Змістовий модуль 2. Наукове пізнання: специфіка і структура

Змістовий модуль 3. Методологія наукового дослідження

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ теми	Назва теми	Кількість годин, з них:				форма контролю
		Лекції (Л)	семінарські заняття. (СЗ)	самостійна робота студ. (СРС)		
Змістовий модуль 1. Філософські основи науки						<i>МКР 1</i>
Тема 1	Філософія науки як напрям сучасної філософії	2	2	15		У, СР, НР
Тема 2	Структура основ науки	2	2	15		У, НР, СР
Тема 3	Наукова раціональність як філософська проблема	2	2	15		У, СР, НР
Змістовий модуль 2. Наукове пізнання: специфіка і структура						<i>МКР 2</i>
Тема 4	Специфіка і генезис наукового пізнання	2	2	-		У Т,
Тема 5	Структура наукового пізнання	2	2	13		У КР, СР, НР
Змістовий модуль 3. Методологія наукового дослідження						<i>МКР 3</i>
Тема 6	Методологія наук як розділ філософії науки	2	2	-		У, Т, СР
Тема 7	Стилі наукового мислення і методологічні принципи конкретних наук	2	2	-		У, КР, СР, НР
Тема 8	Методи теоретичного та емпіричного досліджень. Структура теоретичного та емпіричного знання	2	2	-		У, НР
для студентів заочної форми навчання:						ККР з курсу
<i>Разом годин: 90</i>		16	16	58		Екзамен

Форми контролю:

- усна відповідь на семінарському занятті - У
- модульні тестові контрольні роботи – МТК
- науковий реферат – (НР)
- комплексна контрольна робота (для студентів заочної форми навчання) - ККР
- перевірка завдань для самостійної роботи - СР

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва змістового модуля та теми
Змістовий модуль 1. Філософські основи науки	
Тема 1	Філософія науки як напрям сучасної філософії
Тема 2	Структура основ науки
Тема 3	Наукова раціональність як філософська проблема
Змістовий модуль 2. Наукове пізнання: специфіка і структура	
Тема 4	Специфіка і генезис наукового пізнання
Тема 5	Структура наукового пізнання
Змістовий модуль 3. Методологія наукового дослідження	
Тема 6	Методологія наук як розділ філософії науки
Тема 7	Стилі наукового мислення і методологічні принципи конкретних наук
Тема 8	Методи теоретичного та емпіричного досліджень. Структура теоретичного та емпіричного знання
<i>Разом годин: 90</i>	

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ НАУКИ»

Змістовий модуль 1. Філософські основи науки

Тема 1. Філософія науки як напрям сучасної філософії.

Історія науки. Виникнення передумов наукових знань у стародавньому світі. Зародження і розвиток класичної науки. Некласична наука. Постнекласична наука. Наука і практика.

Наука і суспільство. Багатоманітність форм знання. Наукове і позанаукове знання. Наукове знання як система, його особливості і структура. Класифікація наук і проблема періодизації історії науки. Спадковість, єдність кількісних і якісних змін у розвитку науки.

Диференціація та інтеграція наук, взаємодія наук та їх методів. Посилення математизації, теоретизації та діалектизації науки. Динаміка наукового знання.

Наука як соціокультурний феномен. Наука, людина, повсякденність. Наука як відповідь на людські потреби. Етика науки. Філософський портрет вченого. Професійна і соціальна відповідальність вченого.

Філософія науки. Співвідношення філософії і науки. Предметна сфера філософії науки. Виникнення філософії науки як напряму сучасної філософії. Етапи розвитку філософії науки. Позитивізм. Емпіріокритицизм. Неопозитивізм. Постпозитивізм. Особливості філософії науки кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Література: [1-37, 73, 83-86, 124, 128].

Тема 2. Структура основ науки.

Наукова картина світу як вища форма синтезу конкретно-наукового знання про дійсність. Структура наукової картини світу: філософське знання, виражене в категоріях і принципах буття всього суцього; логічно організовані принципи, закони, теорії, які характеризують основи сфери матеріального і духовного буття;

Історичний ракурс проблеми наукової картини світу та її світоглядне значення. Механістична картина світу та її теоретичні і соціокультурні наслідки. Електродинамічна картина світу. Квантово-релятивістська картина світу – фізична картина світу за часів некласичної науки та її філософські засади. Суперечність між гносеологічними і онтологічними засадами квантово-релятивістської картини світу.

Ідеали і норми наукового пізнання. Ідеал як цільова установка на пізнавальну діяльність. Норми як установки на досягнення цілей пізнавальної діяльності. Істинне знання як провідна цінність, ідеал наукового знання. Ідеали і норми класичного періоду розвитку науки.

Література: [1-37, 56, 101-102, 104].

Тема 3. Наукова раціональність як філософська проблема.

Класична і неklasична раціональність: розум і культура. Багатоманітність форм раціональності. Раціональність як спосіб відношення людини до світу. Структура і типологія раціональності.

Детермінанти розвитку наукової раціональності. Історичні типи наукової раціональності. Глобальні наукові революції і зміна історичних типів наукової раціональності. Класичний ідеал раціональності і його втілення у історичному типі раціональності класичної науки. Виявлення обмеженості класичному ідеалу раціональності під час наукової революції початку ХХ століття. Некласична і постнеklasична наукова раціональність.

Епістемологічні характеристики наукової раціональності. Ідея об'єктивізму у традиційній епістемології. Критика об'єктивізму філософами феноменологічного та аналітичного напрямів. Суб'єктивна і комунікативна раціональність. Істина і цінності.

Раціональність в когнітивних і соціальних системах. Соціокультурні та екзистенційні передумови кризи наукової раціональності. Наука як форма панування і фактор відчуження. Проблема налагодження зв'язку науки з життєвим світом людини. Наукова раціональність і техніка. Технізація і життєвий світ. Раціоналістичний проект модерну та його критика. Сучасна філософія науки на шляху до нового розуміння наукової раціональності.

Література: [1-37, 54, 57, 89, 101].

Змістовий модуль 2. Наукове пізнання: специфіка і структура

Тема 4. Специфіка і генезис наукового пізнання.

Стан «переднауки» і розвинута наука. Духовна революція Античності. Філософія і наука. Ідея експериментального природознавства. Можливості техніко-технологічних інновацій для застосування наукових знань у різних сферах людської діяльності.

Специфіка наукового пізнання. Головні відмінні ознаки науки. Наукове і буденне пізнання. Наукове і навчальне пізнання.

Література: [1-37, 63, 69, 78, 95].

Тема 5. Структура наукового пізнання.

Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.

Особливості емпіричного дослідження. Емпіризм і схоластичне теоретизування. Прийоми і засоби емпіричного дослідження: опис, порівняння, вимірювання, спостереження, експеримент, аналіз, індукція. Факт як

найважливіший елемент емпіричного дослідження. Фактуалізм і теоретизм у розумінні природи факту. Емпіричні узагальнення.

Специфіка теоретичного пізнання та його форми. Співвідношення раціональної та ірраціональної, інтуїтивної та дискурсивної (логічної) сторін пізнання. Структурні компоненти теоретичного пізнання: проблема, гіпотеза, теорія, закон.

Структура і функції наукової теорії. Основні елементи структури теорії: вихідні основи (фундаментальні поняття, принципи, закони, рівняння, аксіоми), ідеалізований об'єкт, логіка теорії, філософські настанови, соціокультурні та ціннісні фактори, сукупність законів і тверджень, виведених як наслідки з основоположень. Основні типи теорій. Специфічна структура теорій соціально-гуманітарних наук.

Закон як ключовий елемент наукової теорії. Класифікація законів.

Єдність емпіричного і теоретичного, теорії та практики.

Проблема матеріалізації (об'єктивації) теорії. Умови матеріалізації теорії.

Наукове знання як результат наукового пізнання. Форми організації наукового знання. Динаміка науки як процес породження нового знання.

Література: [1-37, 41, 49-50, 68, 90, 102-103, 115].

Змістовий модуль 3. Методологія наукового дослідження

Тема 6. Методологія наук як розділ філософії науки.

Багаторівневість методології науки. Різноманітність конкретно-наукових методологій. Нормативний характер методологічних принципів науки. Загальнонаукові методологічні принципи як вимоги до наукової теорії. Вимога перевірюваності або принцип спостережуваності. Вимога максимальної загальності теорії або її пояснювальної сили. Вимога передбачувальності сили теорії. Вимога принципової простоти теорії.

Література: [1-37, 41, 49, 56, 67, 69, 75, 108].

Тема 7. Стилі наукового мислення і методологічні принципи конкретних наук.

Стиль наукового мислення як конкретно-історичний спосіб існування ідеалів і норм наукового дослідження, що відповідає науковій картині світу свого часу.

Методологічні принципи як складова стилю наукового мислення, історичний характер методологічних принципів конкретних наук, їхня евристична роль. Ідеали і норми пояснення в фізиці як методологічні настанови: принцип причинності, принципи дальності і близькодії, принципи збереження.

Література: [1-37, 56, 65, 77, 99, 100, 123].

Тема 8. Методи теоретичного та емпіричного досліджень. Структура теоретичного та емпіричного знання.

Методи теоретичного дослідження та структура теоретичного знання.

Теоретична модель і теоретичний закон. Математичний апарат та його інтерпретації (емпірична і семантична). Абстрактні об'єкти теорії і абстрактні об'єкти картини світу і процедури їхньої побудови (ідеалізація, конструювання). Методи утворення теоретичних понять. Співвідношення абстрактних об'єктів і теоретичних понять з теоретичними термінами (значення і смисл терміну). Типи наукових теорій і методологічні моделі їхньої структури. Фундаментальні та спеціальні теоретичні схеми. Ідеалізовані абстрактні об'єкти теоретичних схем та абстрактні об'єкти емпіричних схем.

Методи емпіричного дослідження та структура емпіричного знання.

Експеримент і данні спостереження. Процедури переходу до емпіричних залежностей і наукових фактів Теоретична навантаженість наукового факту.

Процедури переходу від даних спостереження і експерименту до наукових фактів і залежностей. Емпіричні схеми як необхідний посередник між теоретичною схемою і дослідом.

Література: [1-37, 63, 68, 82, 102-103].

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1. Феномен науки і предмет філософії науки (2 год.):

Проблема виникнення науки та особливості науково-пізнавальної діяльності.

Основні етапи розвитку науки.

Предмет філософії науки.

Класифікація наук.

Наука як соціокультурний феномен.

Етапи розвитку філософії науки.

Література: [1-37, 73, 83-67, 124, 128].

Заняття 2. Глобальні наукові революції і зміна історичних типів наукової раціональності (2 год):

Місце системи філософських засад науки серед підвалин наукового пізнання.

Наукові картини світу як складова підвалин наукового пізнання.

Ідеали і норми наукового дослідження як складова підвалин наукового пізнання.

Глобальні наукові революції як зміна системи засад науки.

Класичний, неklasичний і постнеklasичний типи наукової раціональності.

Література: [1-37, 56, 101-102, 104].

Заняття 3. Наукова раціональність як філософська проблема (2 год):

Форми і типологія раціональності.

Епістемологічні характеристики наукової раціональності.

Класичний ідеал раціональності і його втілення в історичному типі раціональності класичної науки.

Становлення неklasичного типу наукової раціональності під час наукової революції початку ХХ століття.

Постнеklasичний тип наукової раціональності та проблема створення неklasичного ідеалу наукової раціональності.

Література: [1-37, 54, 57, 89, 101].

Заняття 4. Специфіка і генезис наукового пізнання (2 год):

«Переднаука» і розвинута наука.

Філософія і наука.

Специфіка наукового пізнання.

Наукове і буденне пізнання.

Наукове і навчальне пізнання.

Література: [1-37, 63, 69, 78, 95].

Заняття 5. Структура наукового пізнання (2 год):

Емпіричний рівень наукового пізнання.

Теоретичний рівень наукового пізнання.

Форми теоретичного пізнання.

Єдність теоретичного та емпіричного в науці.

Форми організації наукового знання.

Література: [1-37, 41, 49-50, 68, 90, 102-103, 115].

Заняття 6. Загальнонаукові методологічні принципи (2 год):

Нормативний характер методологічних принципів науки.

Загальнонаукові методологічні принципи як вимоги до наукової теорії.

Вимога перевірюваності або принцип спостережуваності.

Вимога максимальної загальності теорії або її пояснювальної сили.

Вимога передбачувальної сили теорії.

Вимога принципової простоти теорії.

Література: [1-37, 41, 49, 56, 67, 69, 75, 108].

Заняття 7. Наукове мислення (2 год):

Особливості наукового мислення.

Стилі наукового мислення.

Методологічні принципи як складові наукового мислення.

Література: [1-37, 56, 65, 77, 99, 100, 123].

Заняття 8. Емпіричне і теоретичне в науковому дослідженні (2 год):

Методи теоретичного дослідження.

Методи емпіричного дослідження.

Специфіка теоретичного та емпіричного знання.

Фундаментальні та спеціальні теоретичні схеми. Ідеалізовані абстрактні об'єкти теоретичних схем та абстрактні об'єкти емпіричних схем.

Процедури переходу від даних спостереження і експерименту до наукових фактів і залежностей.

Емпіричні схеми як необхідний посередник між теоретичною схемою і дослідом.

Література: [1-37, 63, 68, 82, 102-103].

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Філософія і наука.
2. Наука як вид пізнавальної діяльності.
3. Наука і суспільство.
4. Специфіка наукового пізнання.
5. Генезис наукового знання.
6. Проблема виникнення науки та особливості науково-пізнавальної діяльності.
7. Основні етапи розвитку науки.
8. Предмет філософії науки.
9. Класифікація наук.
10. Наука як соціокультурний феномен.
11. Етапи розвитку філософії науки.
12. Наукознавство, його предмет і галузі.
13. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.
14. Відмінності між емпіричним і теоретичним рівнями наукового пізнання.
15. Наукове знання як результат наукового пізнання.
16. Традиції й новації в науці. Наукові революції.
17. Наукова картина світу як вища форма синтезу конкретно-наукового знання про дійсність.
18. Ідеали і норми наукового пізнання.
19. Наукова раціональність як філософська проблема.
20. Детермінанти розвитку наукової раціональності.
21. Раціональність як діяльність. Критерії раціональності наукового знання.
22. Поняття методу й методології.
23. Предмет методології науки.
24. Норми наукового дослідження.
25. Багаторівневість методологічних принципів науки.
26. Вимоги до наукової теорії як загальнонаукові методологічні принципи.
27. Методи теоретичних та емпіричних досліджень, структура теоретичного та емпіричного знання.
28. Стиль наукового мислення.
29. Методологічні принципи як складова стилю наукового мислення.
30. Наука і мораль.
31. Внутрішньо наукові й поза наукові критерії етичності вчених.
32. Свобода наукового пошуку і соціальна відповідальність вченого.
33. Місце системи філософських засад науки серед підвалин наукового пізнання.
34. Наукові картини світу як складова підвалин наукового пізнання.

35. Ідеали і норми наукового дослідження як складова підвалин наукового пізнання.
36. Глобальні наукові революції як зміна системи засад науки.
37. Класичний, некласичний і постнекласичний типи наукової раціональності.
38. Форми і типологія раціональності.
39. Епістемологічні характеристики наукової раціональності.
40. Класичний ідеал раціональності і його втілення в історичному типі раціональності класичної науки.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Кожен аспірант заочної форми навчання зобов'язаний при вивченні дисципліни «Філософія науки» написати контрольну роботу. Тему контрольної роботи аспірант обирає самостійно із запропонованих викладачем. Підготовка контрольної роботи передбачає такі етапи: 1) вибір теми; 2) складання плану й опрацювання літератури з кожного питання теми; 3) написання тексту; 4) оформлення контрольної роботи.

Контрольна робота повинна бути надрукована державною мовою загальним обсягом 12-18 сторінок формату А4. Кожне питання повинно починатися із заголовку.

На титульній (першій) сторінці слід вказати назву теми, прізвище, ім'я і по батькові аспіранта, курс, групу, спеціальність. На другій сторінці подається зміст контрольної роботи, далі – розгорнутий виклад змісту. В кінці тексту – список використаної літератури.

ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ РЕФЕРАТІВ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ (PHD)

Формою самостійної роботи є написання реферату.

Здобувачі вищої освіти мають право самостійно обирати теми рефератів, попередньо узгоджуючи їх з лектором, або ж обирати одну з визначених програмою тем.

Рекомендації здобувачам до написання реферату з курсу «Філософія науки».

Реферат - це завершена теоретична робота у межах програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, одержаних у процесі лекційних, семінарських занять, самостійної роботи. Написання реферату вимагає від здобувача вміння творчо працювати з літературними джерелами - виділяти і грамотно узагальнювати актуальний для теми матеріал.

Робота над рефератом передбачає наступні етапи:

- 1) підготовчий (знайомство з літературою, вибір теми);
- 2) дослідницький (вивчення та аналіз певного мінімуму публікацій з обраної теми, визначення мети та завдань, складання плану реферату);
- 3) логіко-синтетичний (систематизація матеріалу, виклад, редагування, остаточне оформлення реферату);
- 4) оцінювальний (рецензування реферату викладачем, ознайомлення здобувача з рецензією, бесіда з реферату на іспиті).

План реферату включає: вступ, основну частину, висновок, список використаної літератури.

У вступі коротко характеризуються актуальність обраної теми, необхідність її вивчення саме за умов сьогодення, ставиться мета даного реферату, яка поділяється на завдання, виокремлюються об'єкт, предмет дослідження, вказуються задіяні в роботі методи.

В основній частині формулюються 2 або 3 питання, які мають розкрити зміст проблеми, історію її становлення, категоріальний простір, її сучасний стан. Здобувач має надати розгорнутий дискурс проблеми. Кожне питання закінчується чітко сформульованими висновками.

У Висновках необхідно підбити підсумки, узагальнити отримані результати і сформулювати основні висновки з проведеного дослідження. Важливо, щоб ці висновки містили власні думки у тому, чим збагатило автора проведене дослідження.

Обсяг реферату – до 25 аркушів А4.

Список джерел повинен включати роботи останніх років видання, у тому числі новітні, опубліковані протягом останніх 5 років. Не слід включати роботи, що втратили актуальність, використовувати застарілу літературу. Здобувач

повинен з перших кроків орієнтуватися на максимальну наукову сумлінність. У світлі цього дуже важливо дотримуватись культури дослідження, правил наукової роботи з джерелами, надавати їхній повний бібліографічний опис, включаючи видавництво, рік видання, загальну кількість сторінок або вказівку на використані сторінки. Обов'язково слід дотримуватись правил академічної доброчесності.

Вимоги до оформлення:

формат А4,

гарнітура Times New Roman (Сур.),

розмір шрифту – 14 pt,

інтервал полуторний.

Розміри полів: верхнього, нижнього, лівого – 20 мм, правого – не менше ніж 10 мм.

Вирівнювання – за шириною (ДСТУ 3008-95).

Кожен реферат рецензується і попередньо оцінюється рецензентом за загальноприйнятою шкалою оцінок (відмінно, добре, задовільно, незадовільно). При виставленні загальної оцінки з підсумкового іспиту враховуються оцінка реферату. Якісна підготовка реферату позитивно позначається на підсумковій успішності за курсом „Філософія науки”.

ПРОПОНОВАНІ ТЕМИ НАУКОВИХ РЕФЕРАТІВ

1. Античний ідеал науки.
2. Основні методологічні підходи філософії Нового часу.
3. Марксистська методологія науки.
4. Основні методологічні настанови позитивізму.
5. Методологія неопозитивізму.
6. Методологічне значення ідей Тейяра де Шардена.
7. Особливості сучасної науки та перспективи розвитку науки в ХХІ столітті.
8. Ідеали науковості.
9. Наука як соціальний інститут.
10. Соціальна відповідальність вченого.
11. Методи емпіричного дослідження та особливості їх застосування у сучасній науці.
12. Методи теоретичного дослідження та їх використання в природничих науках.
13. Метод теоретичного дослідження та їх використання в соціально-гуманітарних науках.
14. Гіпотеза як важливий здобуток теоретичного пізнання.
15. Інтуїція та роль в науковому пізнанні.
16. Сучасна наукова картина світу.

17. Проблема детермінізму у сучасній науці та філософії.
18. Роль синергетики у побудові сучасної наукової картини світу.
19. Застосування синергетичної методології в соціально-гуманітарних дослідженнях.
20. Критичний раціоналізм К. Поппера та його методологічне значення.
21. Методологічна концепція Т. Куна та її критичний аналіз.
22. Природа наукових революцій в концепції Ст. Тулміна.
23. Історія науки в працях І. Лакатоса.
24. Методологічний плюралізм П. Фейєрабенда.
25. Фундаментальні наукові відкриття ХХ століття.
26. Дослідження наукової революції ХVІ – ХVІІ ст. у працях А. Койре.
27. Філософські аспекти сучасної економіки.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ АСПІРАНТІВ

Тема 1. Філософія науки як напрям сучасної філософії.

1. Прочитайте працю Аристотеля [Аристотель. Сочинения: в 4 т. – М., 1983. – Т 1., с. 67-69].

1.1. Чим є наука для Аристотеля?

1.2. Яка наука, на думку Аристотеля, є найважливішою?

Тема 2: Структура основ наук.

1. Прочитайте працю Пригожина І. Синергетична парадигма. Нелінійне мислення в науці й мистецтві [Пригожин И. Синергетическая парадигма. Нелинейное мышление в науке и искусстве. – М., 2002].

1.1. Як впливає синергетика на сучасне світорозуміння?

1.2. Що таке флуктація та біфуркація за Пригожиним?

1.3. Які можливості синергетичного мислення у сучасному науковому пізнанні?

1.4. Наведіть приклад застосування синергетики у Вашій галузі науки?

Тема 3: Наукова раціональність як філософська проблема.

1. Прочитайте працю Вернадського В.І. Філософські думки натураліста [Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М., 1988].

1.1. Як розуміє науку Вернадський?

1.2. Чи погоджуєтесь Ви з думкою Вернадського В.І. про науку як основний спосіб пояснення світу?

1.3. В чому, думку Вернадського, полягає завдання філософії науки?

1.4. Знайдіть приклади в історії науки, які б підтвердили або спростували тезу Вернадського про те, що пануючий науковий світогляд заважає розвитку науки.

2. Прочитайте працю Ясперса К. Сенс і призначення історії [Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1994].

2.1. Як Ясперс розуміє сучасну науку, її призначення та особливості функціонування?

2.2. Чи погоджуєтесь Ви з твердженням Ясперса про кризу сучасної науки?

2.3. Яким є сучасний стан розвитку науки, що є Вашою спеціальністю?

2.4. Чи може наука дати відповіді на всі питання, що цікавлять людину?

Тема 4: Структура наукового пізнання.

1. Які особливості має емпіричне дослідження?

2. Перерахуйте основні методи емпіричного пізнання.

3. Назвіть основні методи теоретичного пізнання які з них використовуєте в своїх наукових дослідженнях. Які результати дає це використання?

4. Яким чином пов'язані теоретичний та емпіричний рівень пізнання?

5. Які типи раціональності можна виділити в науці та філософії?

У чому полягає перевага відкритої раціональності?

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методами навчання є способи взаємопов'язаної діяльності викладача зі здобувачами вищої освіти, що спрямовані на засвоєння останніми знань і набуття вмінь і навичок, що передбачені програмою дисципліни.

Під час навчального процесу використовуються такі методи навчання:

залежно від походження інформації: словесні (розповідь, лекція, пояснення, діалог, дискусія, робота з першоджерелами та навчальними матеріалами), наочні (ілюстрування, демонстрація), практичні методи (вправи, написання самостійної роботи, підготовка авторських тез та публічний виступ на науково-практичних семінарах);

за характером навчально пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, пошуковий (евристичний), дослідницький;

за ступенем керівництва навчальною роботою: самостійна робота під керівництвом, проте без контролю викладача під час написання реферату.

Вивчення програмного матеріалу та набуття професійних компетенцій здобувачами здійснюється у формі:

лекцій – стрункий, логічно завершений, науково обґрунтований виклад викладачем проблем філософії науки, під час якого здобувачі вищої освіти пасивно сприймають матеріал. Водночас лекція передбачає встановлення зворотного зв'язку, тим самим активізуючи навчально-пізнавальну діяльність здобувачів вищої освіти;

семінарів – здобувачі вищої освіти завчасно готуються до попередньо визначеної програмою теми та безпосередньо на занятті обговорюють винесені на обговорення питання та/чи тексти, дискутують, висловлюють власну дослідницьку позицію. Семінарів-дискусій – здобувачі вищої освіти завчасно готуються до заняття, на якому мають можливість вільно обмінюватися думками на певну тему, дискутувати, аргументовано відстоюючи власні погляди чи дослідницьку позицію. Такі семінари формують вміння висловлювати власні думки, аргументовано відстоювати свої переконання, критично оцінювати власні погляди, толерантно та з повагою приймати інакомислення;

презентацій – виступ перед аудиторією з метою представлення результатів самостійної роботи здобувача вищої освіти з опрацювання обраної теми, питання, завдання тощо з метою здобуття навичок публічного представлення результатів власного дослідження. Публічної презентації наукових результатів – здобувачі вищої освіти мають можливість готувати тези доповідей та публічно презентувати їх на наукових семінарах. Публічне представлення наукових результатів сприяє розвитку навиків наукового письма, вміння зацікавлювати результатами власних наукових досліджень та дискутувати з науково-професійною спільнотою.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Вивчення здобувачами вищої освіти дисципліни «Філософія науки» супроводжується поточним контролем, проміжною та підсумковою атестацією.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання поставлених завдань. *Поточний контроль* знань та умінь аспірантів здійснюється засобом модульних тестових контрольних робіт, наукових рефератів, комплексної контрольної роботи (для студентів заочної форми навчання), усних відповідей на семінарських заняттях.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу і має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу, отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи. Проміжна атестація здобувачів вищої освіти з курсу «Філософія науки» проводиться після опрацювання кожної теми у вигляді усних відповідей на семінарських заняттях.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше ніж 60 балів за 100- бальною шкалою. За таких умов від допускається до підсумкової атестації, що проходить у формі іспиту.

Підсумковий контроль знань аспірантів – іспит як завершальна стадія у вивченні даної дисципліни.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ АСПІРАНТІВ

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1

Оцінку *“Відмінно”* заслуговує аспірант, який показав глибокі знання програмного матеріалу на базі рекомендованих першоджерел і додаткової літератури, грамотно і логічно його виклав, швидко прийняв вірне рішення, досконало володіє практичними навичками.

Оцінку *“Добре”* заслуговує аспірант, який знає твердо програмний матеріал, грамотно його викладає, відповідає без істотних помилок, вірно використовує отримані знання при вирішенні практичних завдань.

Оцінку *“Задовільно”* заслуговує аспірант, який знає матеріал в основному, але не засвоїв деталей, відповідає без грубих помилок, потребує в окремих випадках допомоги для прийняття рішення, засвоїв тільки необхідний мінімум практичних навичок і відчуває труднощі при виконанні практичних завдань.

Оцінку *“Незадовільно”* заслуговує аспірант, який відповідає неправильно або ж не розкриває суті питання, не може використати теоретичні знання на практиці.

**Критерії оцінювання реферату з курсу «Філософія науки»
Відмінно (90–100 балів):**

- повне розкриття теми, високий теоретичний рівень дослідження;

- дотримання змістовних вимог: складання плану, обґрунтування актуальності теми, чітке визначення мети, предмета, об'єкта, завдань, методів дослідження;

- вміння працювати з першоджерелами;

- опрацювання великих масивів інформації, їхнє узагальнення та формулювання висновків;

- володіння науковою методологією;

- дотримання вимог академічної доброчесності;

- дотримання формальних вимог: обсяг реферату, оформлення посилань, повна відповідність рекомендаціям щодо написання роботи;

- вільне володіння нормами сучасної української літературної мови. Допускається 1–3 неточності у викладі матеріалу, які не впливають на правильні висновки.

Добре (75–89 балів):

- розкриття теми, достатній теоретичний рівень дослідження;

- дотримання змістовних вимог: складання плану, обґрунтування актуальності теми, чітке визначення мети, методів дослідження;

- вміння працювати з першоджерелами;

- опрацювання великих масивів інформації, їхнє узагальнення та формулювання висновків;

- володіння науковою методологією;

- дотримання вимог академічної доброчесності;

- дотримання формальних вимог: обсяг реферату, оформлення посилань, повна відповідність рекомендаціям щодо написання роботи;

- вільне володіння нормами сучасної української мови. Допускається 3–5 неточностей у використанні понятійного апарату, незначні погрішності в узагальненнях та висновках, які не впливають на загальний достатній рівень реферату.

Задовільно (60–74 балів):

- часткове розкриття теми;

- часткове дотримання змістовних вимог: написання плану, актуальності теми; • недотримання послідовності в окремих випадках;

- помилки при використанні понять;

- недостатнє володіння нормами сучасної української мови.

Незадовільно (0–59 балів):

- невміння розкрити основний зміст реферату;

- недотримання вимог до написання реферату;

- нездатність формулювати висновки;

- незнання категоріального апарату;

- обмежене володіння нормами сучасної української літературної мови.

Рейтингова оцінка здійснюється за 100-бальною шкалою.
 Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в чотирьохбальну та шкалу за системою ECTS здійснюється відповідно до таблиці:

Сума балів	Оцінка ECTS	оцінка за національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100	A	«5» відмінно	зараховано
82-89	B	«4» («дуже добре», вище середнього рівня з кількома помилками)	
74-81	C	«4» («добре», в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок)	
64-73	D	«3» («задовільно», непогано, але зі значною кількістю недоліків)	
60-63	E	«3» («задовільно», виконання задовольняє мінімальні критерії)	
35-59	FX	«2» («незадовільно») із можливістю повторного складання	не зараховано
1-34	F	«2» («незадовільно») із обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Філософія науки : підручник / за ред. І. С. Добронравової. Київ : Київський університет, 2018. 255 с.
2. Філософія науки: навч. посіб. / Петрук Н. К., Гапченко О. В., Левченко А. В. Хмельницький : ХНУ, 2018. 271 с.
3. Філософія науки: навчальний посібник/ Гоян І.М., Матвієнко І.С., Сторожук С.В.// за ред. С.В. Сторожук. 4-те видання, виправлене і доповнене. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2020. 420 с.
4. Філософія освіти і науки : навч. посіб. / В. П. Загороднюк [та ін.] ; [відп. ред.: В.П. Загороднюк, Л. І. Мозговий] Київ : Знання України, 2017. 347 с.
5. Штанько В. І. Філософія і методологія сучасної науки: підруч. для аспірантів усіх спец. Харків : ХНУРЕ, 2017. 177 с.
6. Семенюк Едуард Філософія сучасної науки і техніки : підручник / Едуард Семенюк, Володимир Мельник. – Вид. 3-тє, випр. та допов. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 364 с.
7. Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій / В.О. Ханстантинов. — Миколаїв: МНАУ, 2017. — 188 с.
8. Кузь О. М. Філософія науки : навчальний посібник / О. М. Кузь, В. Ф. Чешко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 172 с.
9. Філософські основи наукових досліджень. НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. – Київ: Інтерсервіс, 2019. – 240 с.

Додаткова:

1. Doichyk M, Doichyk O. The Idea of Dignity in Contemporary Scientific Discourse. Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences, 2019. 2 (2). P. 3-12.
2. Doichyk M. Protestant view on Human Dignity from the perspective of Max Weber's methodological individualism: social potential. Релігія та Соціум: міжнародний часопис. 2018. № 1-2 (29-30). С. 71-77.
3. Doichyk M. Cultivating dignity in Jean-Jacques Rousseau's social-ethical conception: gender aspect / Maksym Doichyk // Вісник Прикарпатського університету. Філософські науки. – Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2018. – Випуск 21. – С.16-22.
4. Авенариус Р. Философия как мышление о мире сообразно принципу наименьшей меры сил. Prolegomena к критике чистого опыта=Philosophie als Denken der Welt Gemass dem Princip des Kleinsten Kraftmasses. Prolegomena zu einen Kritik der reinen Erfahrung / Рихард Авенариус [пер. с нем. И. Федоров]. Изд. 2-е, стер.: [репр. изд.]. М. : URSS. КомКнига, 2007. 50с.

5. Андерсон П. Истоки постмодерна / П. Андерсон ; [пер. с англ. А. Апполонова : под ред. М. Маяцкого]. М. : Изд. дом «Территория будущего», 2011. 201 с.
6. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества. М.: Весь Мир, 2004. 188 с.
7. Бергсон А. Творческая эволюция. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 133-175.
8. Білецький І. П. Філософія науки: Навч. посіб. / І. П. Білецький, О.М. Кузь, В.Ф. Чешко. Х. : ХНЕУ, 2005. 128с.
9. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры / Ж. Бодрийяр; пер. с фр., послесл. и примеч. Е. А. Самарской. – М.: Республика; Культурная революция, 2006. 269 с.
10. Бурдые П. Практический смысл. СПб.: Алетейя, 2001. 562 с.
11. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / И. Валлерстайн; пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. М.: Логос, 2003. 368 с.
12. Вернадський В. Про науковий світогляд. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С.279-290.
13. Возняк Т. Що є істина? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С.197-202.
14. Войтов А.Г. История и философия науки [Учеб. пособие для аспирантов] / Александр Георгиевич Войтов. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2007. 691с.
15. Гайденко П. П. Научная рациональность и философский разум. М.: Прогресс-Традиция, 2003. 528 с.
16. Гегель Г.В.Ф. Наука логики. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 77–89.
17. Горц А. Нематериальное. Знание, стоимость и капитал. М.: ВШЭ, 2010. 208 с.
18. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. Книга первая. М.: Академический проект, 2009. 489 с.
19. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації. К.: ППС, 2007. 436 с.

20. Декарт Р. Рассуждение о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках и другие философские работы М. : Академический проект, 2011. 335 с.
21. Делез Ж. Эмпиризм и субъективность: опыт о человеческой природе по Юму. Критическая философия Канта: учение о способностях. Бергсонизм. М.: ПЕР СЭ, 2001. 480 с.
22. Добронравова І.С. Новітня філософія науки [Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки)] / І.С. Добронравова, Т.М. Білоус, О.В. Комар. К. : Логос, 2009. 244с.
23. Етика науки: виклики сучасності [Текст] : монографія / [М. М. Кисельов та ін.] ; НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. - Ніжин : Лисенко М. М. [вид.], 2014. - 246 с.
24. Заїченко Г. Постмодернізм: ключові ідеї Л. Вітгенштайна і Ж. Дерріда. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. ІваноФранківськ, 2018. С. 202–211.
25. Ивин А.А. Современная философия науки / Александр Архипович Ивин. М.: Высшая школа, 2005. 592с.
26. Індустрія наукових знань. [Лук'янець В.С., Кравченко О.М., Мороз О.Я., Озадовська Л.В., Беличенко А.В., Остапенко Б.І]. Монографія – К.: УкрСіч, 2013. – 426 с.
27. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної К.: Лібра, 2001. 400 с.
28. Кант І. К вичному миру. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 310-330.
29. Кант І. Прологомени / Иммануил Кант ; [пер. с нем. В. Соловьева]. М.: Академический Проект, 2008. 174 с.
30. Козловський П. Постмодерна культура: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 218–228.
31. Копнін П. Логіка науки чи наука логіки? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 47-50.
32. Кримський С. Зміст та функції природничо-наукової картини світу. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у

- двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. ІваноФранківськ, 2018. С.211–218.
33. Лакатос И. Избранные произведения по философии и методологии науки. М.: Академический Проект, 2008. 476 с.
34. Лебедев С. А. Философия науки: краткая энциклопедия (основные направления, концепции, категории). М. : Академический Проект, 2008. 692 с.
35. Лебедев С. А. Философия науки: терминологический словарь М.: Академический Проект, 2011. 268 с.
36. Леопольд О. Развитие этики. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С.301–310.
37. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2 Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І. М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 50–77.
38. Максюта М.Є. Філософія науки [Навч. посіб. для підгот. магістрів в агр. вищих навч. закл. III-IV рівнів акредитації за усіма напрямками підгот.]. К.: Урожай, 2004. 418 с.
39. Мамардашвили М. К. Наука и ценности – бесконечное и конечное. Філософія науки. // Наука и культура. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 114–133.
40. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки: навч. посіб. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2016. 181 с.
41. Пікашова Т., Шашкова Л. Що є знання? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 39–47.
42. Попович М. Наука шукає надійних фортець. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 183–187.
43. Попович М. Прийняття істини як розуміння: аналіз і синтез. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І. С. ІваноФранківськ, 2018. С. 192–197.
44. Попович М. Прийняття істини. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні

матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 187–192.

45. Філософія науки / Philosophy of science. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 1. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. 495 с.

46. Філософія науки / Philosophy of science. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. 495 с.

47. Філософія науки: навч. посіб. / Петрук Н. К., Гапченко О. В., Левченко А. В. Хмельницький : ХНУ, 2018. 271 с.

48. Фірсова Л.В. Філософія науки [Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.] /Л.В. Фірсова, І.П. Черних, Я.М. Білик; Л.В. Фірсова (ред.). Х. : ППВ «Нове слово», 2003. 335с.

49. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций и преобразование мирового порядка. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 391-446.

50. Шинкарук В. Діалектика: традиційний і нові підходи. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 175-183.

51. Штанько В. І. Філософія і методологія сучасної науки: підруч. для аспірантів усіх спец. Харків : ХНУРЕ, 2017. 177 с.

52. Ясперс К. Современная наука Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 239-246.

Інформаційні ресурси

Бібліотека e-reading. URL: <http://www.e-reading.by/bookbytypes.php?type=17>

Бібліотека royallib. URL: <https://royallib.com/>

Бібліотека Гумер. https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Державна наукова установа «Книжкова палата України ім. Івана Федорова» <http://www.ukrbook.net>

Електронна бібліотека НУБіП України eNULESIR: <https://nubip.edu.ua/node/17325>

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua>

Національна парламентська бібліотека України <http://www.nplu.org/>
Одеська національна наукова бібліотека <http://www.odnb.odessa>
Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка
<http://korolenko.kharkov.com>